CONSULUL FRANCEZ DIN CLUJ DESPRE CENTENARUL LICEULUI DIN BEIUŞ (1928)

de
GHEORGHE IANCU

În zilele de 29 mai—1 iunie 1928, în mijlocul unui interes general, „Beiușul și-a celebrat cu o extraordinară pompă centenarul școlilor lui" — va scrie Nicolae Iorga în *Neamul românesc* din 7 iunie 1928. Se scursese un secol de la ziua memorabilă de 6 octombrie 1828, dată de început a existenței lăcașului de cultură ridicat în Beiuș de către marele om de cultură și patriot Samuil Vulcan. În cei 100 de ani liceul și-a îndeplinit cu onoare menirea de a fi „întru folosul și cultura națiunii române, lipsită cu totul de ajutor și cultură" — așa după cum se spunea în actul de fundare. Pentru aceasta însă s-au cerut a fi învinse pînă la 1 Decembrie 1918 numeroase obstacole puse în fața liceului de autorități potrivnice idealurilor de înălțare spirituală ale poporului român[1]. E suficient să amintim că din anul 1889 autoritățile școlare maghiare au impus introducerea limbii de predare maghiară în ultimele patru clase ale liceului, situație care, deși era deosebit de dureroasă pentru români, s-a menținut pînă în decembrie 1918, cînd limba română a fost reașezată în drepturile ce i se cuveneau.

În condițiile în care statul austro-ungar n-a susținut nici o școală medie cu limba de predare română, liceul din Beiuș, alături de cele din Blaj, Brașov, Năsăud și Brad, și-a adus o contribuție notabilă la răspîndirea științei de carte printre români.

În cei 100 de ani de existență, la liceu au funcționat 132 profesori, 10 directori și au părăsit școala 22 732 elevi, dintre care 2 268 cu bacalaureat. Dintre acești elevi s-au ridicat 2 mitropoliți, 3 episcopi, 3 academicieni, 4 profesori universitari, alți oameni de cultură și militanți pe tărîm național[2].

---

[1] Vezi pentru istoricul liceului, Const. Pavel, *Școalele din Beiuș 1828—1928*, Beiuș, 344 p.; Anuarele liceului de băieți din Beiuș.

[2] Vezi C. Pavel, *Liceul Samuil Vulcan din Beiuș*, în *Familia*, Seria II, nr. 5—6, din 1928, p. 6—7.

https://biblioteca-digitala.ro

Momentele festive de la Beiuş din anul 1928 au cîştigat în consistenţă prin participarea la serbări a generalului francez Henri Mathias Berthelot, prieten statornic al românilor. „Cu prilejul serbărilor ochii tuturor oaspeţilor căutau pe marele prieten al ţării noastre, generalul francez Berthelot“ — scrie la 9 iunie 1928 ziarul blăjean *Unirea*.

Prezenţa generalului Berthelot la serbările din Beiuş se înscria în contextul larg al strădaniilor continue de a intensifica legăturile culturale româno-franceze în perioada de după unirea Transilvaniei cu România. În acest rodnic dialog cultural, un rol deosebit l-au avut profesorii francezi veniţi la tînăra Universitate a Daciei Superioare din Cluj[3].

Aceloraşi scopuri le serveau şi Cercurile de lectură româno-franceze „Generalul Berthelot“. În noiembrie 1925 s-au pus bazele unui asemenea Cerc la Aiud, a cărui inaugurare oficială s-a făcut la 27 mai 1927, în prezenţa generalului Berthelot. La Oradea, Cercul de lectură s-a constituit la sfîrşitul anului 1927[4].

Generalul Berthelot, cetăţeanul de onoare al României, va fi investit în decursul serbărilor şi cu titlul de membru de onoare al liceului din Beiuş, fapt onorant nu numai pentru liceu, ci pentru întreagă această localitate bihoreană.

La festivităţile de la Beiuş a participat şi Consulul francez din Cluj, contele Gustave de Laigue, cu soţia, ai cărui copii studiau la liceul din Beiuş, astfel că el era un bun cunoscător al realităţilor din acele locuri.

Informarea Consulului francez din Cluj cu privire la desfăşurarea serbărilor de la Beiuş făcută ministrului de externe al Franţei, Aristide Briand, concordă cu cele relatate de presa română despre eveniment, fiind însă punctată cu sublinieri privind atenţia şi respectul acordate de români lui Berthelot la Beiuş, ca de altfel în întreaga ţară, de recunoştinţă pentru acţiunile lui militare dar şi politico-ideologice puse în slujba intereselor naţionale româneşti.

Informarea, act oficial, redactată în tonul documentelor diplomatice, aducea la cunoştinţa ministrului de externe francez realităţi şi împliniri culturale dintr-o străveche regiune românească. Prin conţinutul ei, prin tonul cald, de apreciere a rolului cultural-naţional avut de-a lungul timpului de liceul din Beiuş, ea se constituie într-un veritabil omagiu adus liceului beiuşean, şcolii româneşti în general şi de aceea în anul sărbătoririi a 155 de ani de la înfiinţarea liceului din Beiuş considerăm utilă publicarea ei.

---

[3] Vezi P. Sergescu, *Les relations franco-roumaines à l'Université de Cluj*, în *Revue de Transylvanie*, 1936—1937, p. 310 şi urm.; Vezi şi Raportul Consulului francez la Cluj către primul ministru şi ministrul afacerilor externe al Franţei din 23 unie 1921 (Direcţia Generală a Arhivelor Statului, *Secţia Microfilme, Franţa*, Rola 192, cadre 178—181).

[4] *Ibidem*, cadre 209—212.

https://biblioteca-digitala.ro

ANEXĂ

Consulat de France
à Cluj
DIRECTION DES AFFAIRES
POLITIQUES ET COMMERCIALES
EUROPE

Nr. 25

REPUBLIQUE FRANÇAISE

Cluj, le 5 Juin 1928

MONSIEUR G. DE LAIGUE, CONSUL DE FRANCE À CLUJ À SON EXCELLENCE MONSIEUR BRIAND, MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGÈRES

Le centenaire du Lycée
de Beiuş. Visite du Général Berthelot.
Manifestation de sympathie
à l'égard de la France

Comme j'ai déjà eu l'honneur de l'indiquer à Votre Excellence, j'avais été invité à assister aux fêtes du centenaire du Lycée roumain de Beiuş, en même temps que le Général Berthelot (voir à ce sujet mes lettres du 10 Janvier Nr. 4 et du 27 Février 1928 Nr. 14).

L'année dernière, le Général Berthelot avait été reçu avec enthousiasme (comme, du reste, toujours ici en Roumanie) à Cluj, à Aiud et Tîrgu-Mureş, entre autres (voir ma lettre du Ier Juin 1927 Nr. 20). Cette anée il en a été de même, bien entendu, notamment à l'occasion du centenaire dont il s'agit.

Les fêtes de ce centenaire ont été tout à fait réussies. La ville de Beiuş était pavoisée aux couleurs roumaines et françaises. On avait élevé des arcs de triomphe. Une grande quantité de monde et des personnalités étaient venues de diverses régions de la Roumanie et même du dehors notamment de la Yougo-Slavie. Il y avait les Evêques d'Oradea Mare, de Blaj, de Lugoj, de Gherla; les Ministres de l'Instruction Publique et des Cultes: M. M. Angelescu et Lapedatu, presque tous les anciens élèves actuellement vivants qui ont étudié dans ce lycée roumain, des Préfets de divers départements de la Transylvanie, le Général Berthelot en tête et moi comme Consul de France en Transylvanie.

Après un „Te Deum" dans l'Eglise Gréco-Catholique de Beiuş, officié par Monseigneur Frenţiu, Evêque Gréco-Catholique à Oradea Marea, il y a eu une réception à l'Evêché, une au Lycée de garçons et une aute au Lycée de jeunes filles. Puis ont défilé les élèves actuels, les anciens élèves, un grand nombre de paysans et de paysannes de la région, en costume roumain. Le défilé, très imposant, a duré environ 3 quarte d'heure. De nombreux discours furent prononcés notamment par les Evêques et par les Ministres. On a parlé, bien entendu, tout d'abord du lycée et de son développement et on a parlé aussi du Général Berthelot et de la France.

Puis il y a eu un banquet de 200 couverts environ. J'étais à la table d'honneur avec le Général Berthelot, les Ministres et les Evêques. De beaux discours

https://biblioteca-digitala.ro

furent prononcés par les Ministres et par le Evêques. Digne d'une attention spéciale est le discours de Monsegneur Niculescu, Evêque de Lugoj. Celui-ci a parlé en de très beaux termes de ce que la Roumanie doit à la France et spécialement au Général Berthelot.

Alors, le Général Berthelot s'est levé et a prononcé les paroles suivantes:

„Je ne puis décrire la joie que j'éprouve quand je viens dans votre pays. Je me sens oblig éde remercier encore une foie tous ceux qui m'ont aidé dans mon action et non pas seulement les soldats, mais encore tous ceux qui par tous les moyens ont lutté pour l'intégralité roumaine.

Je suis hereux d'avoir pu venir au centenaire du Lycée. Je souhaite que vous continuiez a rester les maîtres et à conduire à bonne fin la victoire militaire.

Et maintenant, quand les militaires ont terminé leur rôle, il faut que leurs places soient prises par les professeurs".

Aprés ces quelques mots tous les présents se sont levés et on chanté la Marseillaise.

Les fêtes de ce centenaire ont duré du 29 Mai au I-er Juin.

Tous les soirs la ville était illuminée et on avait placé sur la façade du Lycée des écrans é jour avec diverses inscriptions, notamment celle-ci: „Vive le Général Berthelot". A cette occasion la musique militaire était venue d'Oradea-Mare, ainsi qu'un Colonel en représentation de l'armée. Le Général Berthelot était accompagné des Généraux Rosetti et Moşoiu et du Professeur Marinescu de l'Université de Cluj. Je dois également indiquer la présence de M. Julien Peter, ancien Préfet et grand ami de la France, fondateur à Oradea-Mare du Cercle de Lecture Franco-Roumain (voir mes lettres du 13 Décembre/27 et du 16 Janvier/28, Nr. 57 et 5).

Je tiens également à signaler, à cette occasion les remarcables services rendus par nos religieux français et nos religieuses françaises en Transylvanie et tout spécialement à Beiuş. Je cite notamment le T. R. Père Barral, Recteur de l'Internat de garçon de Beiuş et le Père Merloz ainsi que la Mère Supérieure de l'Internat de Jeunes Filles tous Assomptionnistes français. Ills rendent de grands services en vue de resserrer d'avantage les liens d'amitié existant entre la France et la Roumanie par l'intelligence et le dévouement qu'ils montrent dans l'accomplissent de leur oeuvre.

Les journaux roumains de la Transylvanie, ainsi que ceux du Vieux Royaume, ont fait de très beaux articles sur le centenaire du Lycée de Beiuş.

Pour donner une idée de l'importance de ces fêtes, je joins 2 journaux de la Transylvanie, la „Patria", organ du parti nationalist-paysan et la „Naţiunea", orègan du parti liberal, que faute de personnel suffisant, je me vois dans la nécessité d'envoyer sans leur traduction.

Au moment de mettre sous enveloppe, je reçois l'*Universul* de Bucarest, contenant un important article sur les fêtes du centenaire du Lycée de Beiuş. Comme cette ville se trouve dans la circonscription Consulaire de mon poste, j'ai cru interessant de faire parvenir ci-joint, à Votre Excellence cet article, qui a paru sous la rubrique: „Page de la Transylvanie".

J'ajoute que le Général Berthelot a toujours été très bien reçu en Transylvanie dans toutes les villes où il s'est rendu et où il avait été du reste invité par exemple à Cîmpia Turzii et à Abrud. Dans cette partie de son voyage il était accompagné, entre autres du sénateur transylvain M. Amos Frîncu, un de ses nombreux amis et ami de la France.*

G. de Laigue

* Direcţia Generală a Arhivelor Statului Bucureşti, *Secţia Microfilme, Franţa*, Rola 22, Cadre 213—216 (*Ministere des Affaires étrangère. Archives diplomatiques*).

https://biblioteca-digitala.ro

Traducere:

Consulatul Franței
la Cluj
DIRECȚIA AFACERILOR
POLITICE ȘI COMERCIALE
EUROPA

REPUBLICA FRANCEZĂ
Cluj, 5 iunie 1928

Nr. 25

DOMNUL GUSTAVE DE LAIGUE, CONSUL AL FRANȚEI LA CLUJ, EXCELENȚEI SALE DOMNUL BRIAND, MINISTRUL AFACERILOR EXTERNE

Centenarul liceului din Beiuș
Vizita generalului Berthelot.
Manifestarea de simpatie față de Franța

La Paris

Cum am avut deja onoarea de a indica Excelenței Voastre, eu fusesem invitat să asist la serbările centenarului liceului român din Beiuș, în același timp cu generalul Berthelot (a se vedea la acest subiect scrisorile mele din 10 ianuarie, Nr. 4, și din 27 februarie 1928, Nr. 14).

Anul trecut generalul Berthelot fusese primit cu entuziasm (ca de altfel, întotdeauna aici în România) la Cluj, Aiud și la Tîrgu Mureș, între altele (a se vedea scrisoarea mea din 1 iunie 1927, Nr. 20). Anul acesta el a fost de asemenea bine primit, bineînțeles, mai ales cu ocazia centenarului despre care e vorba.

Serbările acestui centenar au fost foarte reușite. Orașul Beiuș era pavoazat in culorile românești și franceze. Se ridicaseră arcuri de triumf. Un mare număr de oameni și de personalități veniseră din diferite regiuni ale României și chiar din afară, mai precis din Jugoslavia. Erau prezenți, de asemenea, acolo episcopii de Oradea, de Blaj, de Lugoj și de Gherla, miniștrii Instrucției Publice și de Culte: domnii Angelescu și Lapedatu, aproape toți foștii elevi aflați actualmente în viață care au studiat în acest liceu român, prefecți din diferite județe ale Transilvaniei, generalul Berthelot și eu, Consulul Franței în Transilvania.

După un „Te Deum" în biserica greco-catolică din Beiuș, oficiat de Prea Sfinția Sa Frențiu, episcop greco-catolic în Oradea, a avut loc o recepție la episcopie, una la liceul de băieți, și o alta la liceul de fete. Apoi au defilat elevii actuali, foștii elevi, un mare număr de țărani și de țărănci din regiune, în costume românești.

Defilarea, foarte impozantă a durat circa 3/4 oră. Au fost rostite numeroase discursuri, mai ales de episcopi și de miniștri. S-a vorbit, bineînțeles, mai întîi despre liceu și despre dezvoltarea sa și s-a vorbit de asemenea despre generalul Berthelot și despre Franța.

Apoi s-a ținut un banchet de aproximativ 200 tacîmuri. Eu am fost la masa de onoare cu generalul Berthelot, cu miniștrii și cu episcopii. S-au ținut frumoase discursuri de către miniștri și episcopi.

Demn de o atenție specială este discursul Prea Sfinției Sale Niculescu, episcop de Lugoj. Acesta a vorbit în termeni foarte aleși despre ceea ce România datorează Franței și în special generalului Berthelot.

Atunci generalul Berthelot s-a ridicat și a rostit următoarele cuvinte: „Nu pot să descriu bucuria pe care o încerc cînd vin în țara dumneavoastră. Mă simt obligat să mulțumesc încă o dată tuturor celor care m-au ajutat în acțiunea mea și nu

https://biblioteca-digitala.ro

numai soldaților, ci și tuturor celor care prin toate mijloacele au luptat pentru integritatea românească.

Sînt fericit de a fi putut veni la centenarul liceului.

Doresc ca dumneavoastră să continuați a rămîne stăpîni și să duceți la bun sfîrșit victoria militară.

Și acum, cînd militarii și-au terminat misiunea trebuie ca locul lor să fie luat de profesori".

După aceste cîteva cuvinte toți ce prezenți s-au ridicat și au cîntat Marseilezei[5].

Serbările acestui centenar au durat din 29 mai pînă la 1 iunie.

În fiecare seară orașul era iluminat și s-au așezat pe fațada liceului pancarde luminoase cu diferite înscrisuri, mai ales acesta: „Trăiască generalul Berthelot". Cu această ocazie muzica militară venise din Oradea, de asemenea un colonel ca reprezentant al armatei. Generalul Berthelot era însoțit de generalii Rosetti și Moșoiu și de profesorul Marinescu de la Universitatea din Cluj. Trebuie să indic și prezența domnului Julien Peter, fost prefect și mare prieten al Franței, fondator la Oradea a „Cercului de lectură franco-român" (a se vedea scrisorile mele din 13 decembrie 1927 și din 16 ianuarie 1928, Nr. 57 și 5).

Țin de asemenea să semnalez cu această ocazie, serviciile remarcabile aduse de către călugării noștri francezi și călugărițele noastre franceze în Transilvania și în mod cu totul special la Beiuș. Citez în special pe părintele Barral, Rectorul Internatului de băieți din Beiuș și pe părintele Merloz ca și pe Maica Superioară a Internatului de fete, toți membri ai ordinului religios Părintele Augustin din Assomption. Ei aduc mari servicii în vederea strîngerii pe mai departe a legăturilor de prietenie existente între Franța și România, prin inteligența și devotamentul pe care le arată în îndeplinirea acțiunii lor.

Ziarele române din Transilvania, ca și cele din vechiul Regat, au publicat articole foarte frumoase despre centenarul liceului din Beiuș.

Pentru a da o idee despre importanța acestor serbări, adaug două ziare din Transilvania, „Patria" organ al partidului național-țărănesc și „Națiunea" organ al partidului liberal, pe care din lipsă de personal suficient, mă văd în situația de a le trimite fără a fi traduse.

În momentul în care le puneam în plic am primit „Universul" din București, conținînd un important articol despre serbările centenarului liceului din Beiuș.[6]

---

[5] „Cuvîntul lui dulce — scria *Unirea* din 9 iunie 1928 — a putut fi auzit cu ocaziunea banchetului cînd, răspunzînd toastului episcopului Niculescu, care a închinat pentru dînsul, viteazul general... și-a arătat bucuria ce-o simte de a veni în România și fericirea de a fi luat parte la serbarea centenarului liceului din Beiuș... Aplauze frenetice și cîntarea în cor a Marseilezei au dovedit dragostea și alipirea tuturor celor de față pentru nobilul fiu al Franței, care a pus umărul atunci cînd țara noastră era în cea mai mare primejdie". „Copleșit de dragostea sinceră ce poporul român, prin fruntașii lui, i-o arată în orașul culturii române de la granița de vest" — scria *Universul* din 7 iunie 1928 —, generalul Berthelot, emoționat, spune: „Sînt totdeauna fericit cînd mă întorc în România, unde n-am decît prieteni...; noi, militarii, ne-am terminat misiunea, întregind hotarele României. Acum vine rolul profesorilor și al tinerimii române, care sînt sigur că, prn calitățile ei alese, va face din România iubită una din cele mai mari și mai tari țări din lume".

[6] Pare firesc ca G. de Laigue să fi trimis la Paris ministrului de externe ziarul *Universul*, întrucît față de relatările *Patriei* din 1 și 2 iunie 1928, sau ale *Națiunii* din 27 mai, 31 mai, 2 iunie și 3 iunie 1928 în *Universul* se relevă mai pregnant prezența generalului Berthelot și a Consulului francez la Beiuș: *Marile serbări ale liceului „Samuil Vulcan" din Beiuș. Participă și d. general Berthelot și contele de Laique, consulul Franței la Cluj, dnii miniștrii dr. Angelescu și Lapedatu. Generalul Berthelot despre poporul românesc și viitorul lui*, sînt titlurile apărute în *Universul* din 7 iunie 1928, trimis (în anexă) la Paris.

https://biblioteca-digitala.ro

Cum acest oraș se găsește în circumscripția Consulară a postului meu, am crezut interesant de a face să parvină Excelenței Voastre, în anexă acest articol, care a apărut sub rubrica „Pagina Transilvaniei“.

Adaug că generalul Berthelot a fost totdeauna foarte bine primit în Transilvania în toate orașele unde s-a dus și unde fusese invitat, de exemplu la Cîmpia Turzii și la Abrud. În această parte a drumului său, el era însoțit, printre alții, de senatorul transilvănean Amos Frâncu, unul din numeroșii săi prieteni și prieten al Franței.

G. de Laigue

https://biblioteca-digitala.ro